

Adrian Prisăcaru

Simona-Maria Glăveanu

METODOLOGIA CERCETĂRII PSIHOLOGICE

*Aplicații practice și cadre conceptuale
privind desfășurarea cercetării cantitative*

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Adrian PRISĂCARU deține titlul de Doctor în Psihologie, este psiholog principal și supervisor în specialitățile psihologie clinică, psihologie aplicată în domeniul securității naționale și psihologia transporturilor. A construit o vastă carieră în structurile de psihologie ale M.Ap.N., ocupând diferite posturi printre care menționăm: primul psiholog militar care a însoțit un detașament în Teatrul de operații din Afganistan, șeful Secției de Psihologie a M.Ap.N. și locțiitorul șefului Centrului Național Militar de Psihologie și Sănătate Comportamentală.

În paralel a desfășurat și activități didactice în învățământul superior, iar în prezent este cadru didactic titular la Facultatea de Psihologie /Universitatea Ecologică din București.

Este autorul a 4 volume de specialitate, coordonatorul a 6 volume de specialitate, coordonatorul/membru în colectivul de elaborare a 45 de metodologii/manuale de specialitate și autor/coautor a 120 de articole cuprinse în volume și reviste de specialitate. Principalele preocupări au vizat:

- evaluarea psihologică a personalului în scop de selecție prin prisma modelului inteligențelor multiple;
- evaluarea psihologică a personalului la locul de muncă pentru cunoașterea aprofundată prin prisma modelelor longitudinal, integrativ și al adaptării profesionale;
- evaluarea psihologică de tip screening și evaluarea clinică a personalului cu diferite manifestări relaționate cu stresul și evenimentele cu caracter traumatic;
- asigurarea asistenței psihologice a personalului înainte, pe timpul și după desfășurarea activităților cu risc deosebit, cum ar fi cele din teatrele de operații militare internaționale;
- desfășurarea unor programe pentru dezvoltarea rezilienței psihice, gestionarea situațiilor de criză psihologică, managementul situațiilor de doliu, intervenția în criza suicidală, managementul manifestărilor specifice incidentelor critice prin prisma Primului Ajutor Psihologic, a Realității Virtuale, programului Recuperarea memoriei ș.a.

Simona Maria GLĂVEANU este doctor în psihologie, directorul Centrului de Consiliere și Orientare în Carieră al Universității Ecologice din București, lector universitar titular la Facultatea de Psihologie și la masterul Psihodiagnoză Cognitivă și Consiliere Psihologică și lector asociat la Departamentul de Formare a Personalului Didactic din cadrul aceleiași universități.

Autoarea este și cercetător asociat la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române. De asemenea, este recenzor științific la International Journal of Educational Psychology – IJEP, publicat de Hipatia Press, Spania (indexată Web of Science – WOS/ISI) (în 2023 și 2025), dar și la Revista de Psihologie publicată de Academia Română (indexată în baze de date internaționale – BDI) (începând din 2012).

Este autoarea a trei cărți și a peste patruzeci de articole publicate în domeniile psihologiei familiei, psihologiei sociale, educației și managementului, studiile sale fiind citate în articole indexate în bazele de date internaționale BDI și articole indexate WOS. Simona Maria GLĂVEANU este autoarea a patru chestionare concepute și validate pe populația românească: Chestionarul de identificare a stilului de comunicare conjugală (SDC/CCSQ), (2010, 2015), Chestionarul de investigare a competenței parentale (CCP/PCQ) (2012), CCP – versiune adaptată pentru grupurile vulnerabile (2015) și Scala de evaluare a rezilienței psihologice a adolescenților – ARES-i25 (2024).

De asemenea, este membră în Comisia pentru programe de studii, metodică și perfecționare a Senatului Universității Ecologice din București și reprezentant în Convenția Națională pentru specializarea Psihologia Educației și Consiliere Școlară și Profesională din cadrul Colegiului Psihologilor din România.

Simona Maria GLĂVEANU este psiholog principal, cu o experiență practică de peste 18 ani, în domeniul psihologiei educației, fiind supervisor și expert acreditat în acest domeniu.

CUPRINS

Cuvânt înainte	15
Introducere	19
<i>Capitolul 1 - Fundamentele cercetării cantitative în psihologie</i>	21
1.1. Caracteristicile cunoașterii științifice	21
1.2. Rolul metodologiei în cunoașterea științifică	25
1.3. Aprofundarea cercetării cantitative	27
1.4. Cercetarea cantitativă versus cercetarea calitativă în psihologie	31
1.5. Tipuri de cercetări	39
<i>Capitolul 2 - Cadre conceptuale și aplicații practice privind planificarea cercetării și elaborarea proiectului de cercetare</i>	41
2.1. Premisele cercetării	41
2.2. Modelul teoretic al unui proiect de cercetare	42
2.3. Structura proiectului de cercetare științifică	50
2.3.1. Aplicație practică privind structura și conținutul proiectului de cercetare științifică pentru tema menționată	51
2.3.2. Aplicație practică privind structura unui proiect de cercetare științifică cu o temă diferită	58

<i>Capitolul 3 - Cadre conceptuale și aplicații practice privind alegerea temei de cercetare.....</i>	62
3.1. Etapele parcurse pentru alegerea unui subiect de cercetare	62
3.2. Aplicație practică privind modul de alegere/ stabilire a unei teme de cercetare	73
3.3. Teme privind cercetarea științifică în domeniul psihologiei sănătății ocupaționale	76
3.4. Aplicație practică privind formularea temelor de cercetare științifică	81
<i>Capitolul 4 - Cadre conceptuale și aplicații practice privind fundamentarea teoretică a temei de cercetare .</i>	87
4.1. Rolul teoriei în cercetarea științifică	87
4.2. Cum se elaborează o teorie?.....	90
4.3. Alegerea modelelor teoretice care participă la fundamentarea unei cercetării	96
4.3.1. Aplicație practică privind conținutul modelului trăsăturilor care participă la fundamentarea temei Cunoașterea longitudinală și integrativă a personalității.....	99
4.3.2. Aplicație practică privind conținutul modelului personalității optimale care participă la fundamentarea temei Cunoașterea integrativă și longitudinală a personalității.....	108
4.3.3. Aplicație practică privind conținutul modelului Psihologiei pozitive care participă la fundamentarea temei Cunoașterea longitudinală și integrativă a personalității.....	113
4.3.4. Aplicație practică privind conținutul modelului psihoecologic care participă la	

fundamentarea temei Cunoașterea integra- tivă și longitudinală a personalității.....	127
4.3.5. Aplicație practică privind consemnarea surselor bibliografice care au fost consul- tate pentru fundamentarea temei	133
4.4. Extrapolări ale modelelor teoretice în relație cu câmpul practicii.....	135
 <i>Capitolul 5 - Cadre conceptuale și aplicații practice privind formularea ipotezelor de cercetare și rolul acestora</i>	
5.1. Definierea noțiunii de ipoteză.....	139
5.2. Rolul ipotezelor.....	140
5.3. Elaborarea și rafinarea ipotezei.....	143
5.4. Aplicație practică privind etapele pentru formularea ipotezelor	147
5.5. Condițiile pentru o ipoteză bine formulată	148
5.6. Aplicație practică privind modul de formulare a obiectivelor și ipotezelor de cercetare pentru tema Cunoașterea longitudinală și integrativă a personalității.....	152
5.7. Aplicație practică privind modul de formulare a ipotezelor pentru diverse teme de cercetare	154
5.8. Importanța confirmării ipotezei.....	156
 <i>Capitolul 6 - Designul cercetării privind cunoașterea longitudinală și integrativă a personalității</i>	
6.1. Premizele cunoașterii longitudinale și integrative a personalității	158
6.2. Modele, argumente și cadre teoretice ale cunoașterii longitudinale	163
6.3. Condiții pentru o cunoaștere psihologică de tip integrativ	167

<i>Capitolul 7 - Cadre conceptuale și aplicații practice privind eșantionarea în cercetarea științifică</i>	175
7.1. Definirea eșantionului.....	175
7.2. Populația	176
7.3. Unitatea de eșantionare.....	177
7.4. Cadrul de eșantionare	178
7.5. Reprezentativitatea eșantionului.....	179
7.6. Tehnici de eșantionare	182
7.6.1. Tehnici de eșantionare probabiliste	183
7.6.2. Tehnici de eșantionare nonprobabiliste ..	186
7.7. Mărimea eșantionului	189
7.8. Volumul eșantionului în funcție de obiectivele analizei statistice.....	191
7.9. Aplicație practică privind constituirea lotului de cercetare pentru tema Cunoașterea longitudinală și integrativă a personalității	192
7.10. Aplicație practică privind constituirea lotului de cercetare pentru altă temă de cercetare	193
7.11. Aplicație practică privind aplicarea unor tehnici statistice pentru constituirea eșantionului de cercetare	195
 <i>Capitolul 8 - Repere specifice cercetării empirice</i>	199
8.1. Variabilele cercetării	200
8.2. Validitatea cercetării	201
8.3. Validitatea statistică	202
8.4. Validitatea internă	205
8.5. Validitatea externă	206
8.6. Concluzii	207
 <i>Capitolul 9 - Aplicație practică privind modul de prezentare a instrumentelor utilizate pentru recoltarea datelor</i>	210

9.1. Instrumentele de evaluare psihologică utilizate la selecție și pentru inițierea cunoașterii longitudinale și integrative a personalității	210
9.1.1. Bateria pentru evaluarea inteligenței generale (A1 și I1)	210
9.1.2. Chestionarul de personalitate C.P.-1	212
9.2. Instrumentele de evaluare psihologică utilizate pe timpul școlarizării/la locul de muncă și pentru aprofundarea cunoașterii longitudinale și integrative a personalității	213
9.2.1. Bateria generală pentru evaluarea aptitudinilor cognitive (B.G.A.C.)	213
9.2.1.1. Descriere generală.....	213
9.2.1.2. Descrierea testelor.....	214
9.2.2. Chestionarul de personalitate G.Z.....	219
9.3. Evaluarea psihologică la locul de muncă pentru aprofundarea cunoașterii longitudinale și integrative a personalității cu ajutorul Inventarului de personalitate California (C.P.I.).....	221
9.4. Recomandări privind interpretarea și valorificarea datelor obținute cu Inventarul de personalitate C.P.I.....	224
9.5. Aplicație practică privind lista itemilor cu semnificație psihologică deosebită din Inventarul de personalitate C.P.I.	227
9.6. Inventarul de personalitate B.F.Q.	229

<i>Capitolul 10 - Aplicație practică privind modul de înregistrare, prelucrare și interpretare a datelor cercetării cu tema Cunoașterea longitudinală și integrativă a personalității.....</i>	<i>231</i>
10.1. Analiza preliminară a datelor.....	231
10.2. Testarea ipotezelor.....	233

10.2.1. Fidelitatea modelului nou propus pentru cunoașterea longitudinală și integrativă a personalității	233
10.2.1.1. Analiza și interpretarea datelor obținute pentru variabilele randament intelectual și aptitudini cognitive.....	234
10.2.1.2. Analiza factorială	236
10.2.1.3. Analiza coeficienților de corelație.....	239
10.2.2. Analiza și interpretarea datelor obținute pentru trăsăturile de personalitate.....	243
10.2.2.1. Analiza factorială	246
10.2.2.2. Analiza coeficienților de corelație.....	252
10.3. Validitatea modelului pentru cunoașterea psihologică longitudinală și integrativă a personalității.....	255
10.3.1. Validarea divergentă și convergentă.....	255
10.3.2. Validarea relativă la criteriu	260
10.4. Concluzii	262
<i>Capitolul 11 - Aplicație practică privind generalizarea rezultatelor cercetării.....</i>	<i>265</i>
Bibliografie	270
<i>Anexa 1 - Valorile coeficienților de corelație dintre factori proprii obținuți (F) și factorii Inventarului de personalitate BFQ.....</i>	<i>276</i>
<i>Anexa 2 - Forma generală a unei matrici multi-metodă-multitrăsătură.....</i>	<i>277</i>

<i>Anexa 3 - Coeficienții de intercorelație dintre factori proprii specifici (FFM) și celelalte metode și instrumente utilizate, exprimate prin prisma matricei multitrăsătură-multimetodă</i>	278
<i>Anexa 4 - Valorile coeficienților de regresie pentru validitatea predictivă</i>	279

CUVÂNT ÎNAINTE

Orice apariție editorială în domeniul psihologiei reprezintă cel puțin un model în planul cunoașterii științifice și o metodă în planul practic-aplicativ al profesiei de psiholog. Lucrarea de față, elaborată de Adrian Prisăcaru și Simona-Maria Glăveanu, aduce o contribuție importantă la îmbogățirea patrimoniului teoretic și practic al psihologiei românești, prin abordarea domeniului științific de cercetare.

Pe de o parte, lucrarea este rodul efortului personal al autorilor dintr-o activitate teoretică și practică de peste trei decenii și, pe de altă parte, lucrarea urmărește schimbările ce au avut loc în domeniul psihologie dorind să surprindă multele fațete ale cercetării nu doar cele legate de evaluare ci și cele ce fac referire la intervenție.

Lucrarea tratează o problemă importantă a psihologiei aplicate în domeniul cercetării, oferind soluții focusate cu predilecție pe fiecare etapă a planificării și desfășurării unei cercetări de tip cantitativ. În acest sens, autorii propun nu numai o modalitate de lectură care să permită cunoașterea și înțelegerea unui model sistematizat de inițiere și parcurgere a unei cercetări cât și parte de aplicații practice, care dau consistență lucrării și o plasează în zona de studiu ce oferă exemple concrete din practică.

Lucrarea este structurată pe 11 capitole și 4 anexe. În fiecare capitol autorii ne prezintă fundamentele teoretice ale fiecărei etape specifice de desfășurare a unei cercetări, într-o

manieră explicată și explicită, evidențiind rolul, importanța și conținutul fiecărui pas sau algoritm, cu exemple concrete, începând cu modul de stabilire a temei, continuând cu structurarea proiectului de cercetare, până la etapa finală referitoare la generalizarea rezultatelor, în mod aplicat pe o temă stabilită și trecută prin toate etapele. În cele 4 anexe ale lucrării sunt prezentate, doar în scop didactic, o serie de tabele cu date obținute în urma aplicării unor demersuri statistice, concepute pentru a facilita înțelegerea mai profundă a modului de lucru pentru demonstrarea ipotezelor cercetării și a relației dintre variabilele cercetării.

Fiecare capitol sugerează prin titlul acestuia și prin abordarea distinctă, fiecare etapă de desfășurare a cercetării, aducând atât informații teoretice care lămuresc rolul, importanța și contribuția unor autori la dezvoltarea cadrelor conceptuale specifice, dar și elemente concrete prin prisma unor exemple, cu scop didactic, care facilitează înțelegerea și mai ales înțelegerea aplicabilității practice în domeniu.

Cercetarea științifică nu este, în general vorbind, un demers simplu de realizat și deci, cu atât mai mult, autorii doresc să ofere repere de studiu pentru tinerii cercetători, care să le eficientizeze aceste demers. Lucrarea pledează astfel și pentru atragerea a cât mai mulți practicieni, și viitori practicieni, spre domeniul cercetării cantitative și prin aceasta să își aducă contribuția la a lega mai mult cercetarea de bunele practici în domeniu.

Prin lucrarea de față autorii reușesc, să ofere atât un ghid teoretic, dar mai ales unul aplicativ care se constituie astfel într-un ghid de bune practici pentru psihologii începători în desfășurarea cercetării psihologice, dar și un reper important pentru psihologii cu mai multă experiență